

Research Paper

The Understanding of Mahdism and Its Role in Fostering Meaning in Individual Life: A Qur'anic Perspective

Mohammad Ali Niaz ^{*1} , Fatemeh Shamsi ²

¹ Assistant Professor, University Lecturer, and Researcher in Islamic Studies.

² Level 4 Seminary Student, Qur'anic Interpretation.

[10.22080/qhs.2026.6555](https://doi.org/10.22080/qhs.2026.6555)

Received:

August 14, 2025

Accepted:

December 26, 2025

Available online:

March 16, 2026

Extended abstract

1. Introduction

Meaning in life is one of the most significant issues in contemporary religious, philosophical, and psychological studies. Human beings have always sought answers to questions concerning the purpose, direction, and ultimate end of their lives, and the way this issue is conceptualized has a direct impact on individuals' attitudes, behavior, and quality of life. In this regard, religious teachings, by offering a teleological interpretation of existence and human life, play an important role in shaping the sense of meaning and purposefulness. One of the most important of these teachings is Mahdism, which occu-

pies a distinguished position within the Qur'anic system of knowledge.

In Qur'anic thought, Mahdism is not merely a belief in a future historical event; rather, it represents a comprehensive worldview regarding the destiny of humankind and the universe, grounded in the realization of divine promises, the ultimate victory of truth over falsehood, and the establishment of justice. Beyond its doctrinal and social functions, this belief possesses extensive epistemological, educational, and psychological capacities that can play a significant role in giving meaning to human life. Therefore, examining the relationship between Mahdism and the mean-

*Corresponding Author: Mohammad Ali Niaz

Address: Researcher in Islamic Studies.

Email: dr.niazi2014@gmail.com

ingfulness of life is considered an important issue in Qur'anic studies.

The present study seeks to answer the question of how Mahdism, from the perspective of the Holy Qur'an, influences the meaningfulness of individual life and what mechanisms it provides for the realization of a purposeful life.

2. Research method

This study was conducted using a descriptive-analytical method and based on library and documentary sources. The research data were collected through note-taking from Qur'anic verses, exegetical works, and relevant sources, and were subsequently examined in order to explain and analyze the research problem.

3. Results

According to the analysis of the Qur'anic verses, belief in the Promised Savior (Mahdism) in the Qur'an is not merely a future-oriented belief; rather, it serves a meaning-making function in an individual's life. By emphasizing the purposiveness of creation, explaining the divine law governing the fulfillment of God's promises, and portraying a future founded upon the establishment of justice, it provides the basis for perceiving life as meaningful and prevents the emergence of feelings of emptiness and meaninglessness.

Furthermore, awaiting deliverance (In-tizar al-Faraj), as the practical dimension of belief in the Promised Savior, plays a significant role in transferring this meaning into the sphere of behavior and lived experience. By strengthening hope, psychological resilience, intrinsic motivation,

References

American Sociological Association. (1975). *Approaches to the Study of Social Structure*. New York: Free Press.

and moral commitment, waiting reconstructs the individual's outlook on life and directs it toward transcendent goals. From this perspective, waiting is not a passive state but rather an active mechanism for generating meaning and guiding individual actions.

This religious teaching also possesses educational and psychological functions, leading individuals toward self-awareness, self-cultivation, and a purposeful way of life.

Within the Qur'anic framework, belief in the Promised Savior, at the individual level, provides a clear vision of the future, enhances psychological resilience, deepens personal morality, and guides human behavior. It endows human life with a deeper sense of meaning and, on the individual level, strengthens faith, hope, patience, and psychological well-being. A person who believes in the Promised Savior maintains hope for the future and remains steadfast in the face of hardships, thereby making life purposeful and meaningful.

Funding

This article has no funding.

Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest.

Thanks to those who helped to improve the quality of this article

Thanks to the respected editor and all those involved in the magazine, especially Dr. Hosseini, who played an effective role in the success of the article with their follow-up.

Kimmel, M. (2007). *The Gendered Society*. Oxford: Oxford University Press.

- Amadi, Abd al-Wahid. _____. Ghurar al-Hikam wa Durar al-Kalim, Vol. 1, Commentary by Jamal al-Din. Tehran: University of Tehran.
- Bahrani, Muhammad Baqir. (1983). Bihar al-Anwar, Vol. 52. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
- Heydari Shahroudi, Mohammad. (1380). Intizar va Harekat-e Ejtemaei (Expectation and Social Movement). Qom: Bustan-e Ketab.
- Khosropanah, Abdolhossein. (1390). Kalam-e Novin-e Islam (Modern Islamic Theology), 2nd ed. Qom: Islamic Education Publications.
- Raghib al-Isfahani, Husayn ibn Muhammad. (1412 AH). Al-Mufradat fi Alfaz al-Qur'an. Damascus: Dar al-Qalam.
- Saduq, Muhammad ibn Ali ibn Babawayh. (1395). Kamal al-Din wa Tamam al-Ni'mah. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah.
- Tabataba'i, Sayyid Muhammad Husayn. (1417 AH). Al-Mizan fi Tafsir al-Qur'an. Qom: Daftar-e Entesharat-e Eslami.
- Tabarsi, Ali ibn Ibrahim. (1403). Al-Ihtijaj, Vol. 2. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
- Alikhani, Hasan. (1394). Omid be Ayandeh dar Qur'an va Hadith (Hope for the Future in the Qur'an and Hadith). Tehran: Payam Noor University Press.
- Fazeli, Esmail. (1393). Entezar dar Qur'an va Hadith (Expectation in the Qur'an and Hadith). Tehran: Elmi va Farhangi Publications.
- Kulayni, Muhammad ibn Ya'qub. (1365). Al-Kafi, Vols. 1 & 8. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah.
- Makarem Shirazi, Naser. (1380). Hokumat-e Jahani-ye Mahdi (A.J.) (The Global Government of Mahdi). Qom: Nasl-e Javan.
- Nu'mani, Muhammad ibn Ibrahim. (1397). Al-Ghaybah. Qom: Nashr-e Al-lameh Tabataba'i.
- Sadr, Sayyid Muhammad Baqir. (1385). Bahth Hawl al-Mahdi. Qom: Jamkaran Mosque Publications.
- Kurani, Ali. (1386). Asr-e Zuhur (The Era of Appearance). Qom: Jamkaran Mosque.
- Motahhari, Morteza. (1388). Majmu'eh-ye Asar (Collected Works). Tehran: Sadra.
- Nietzsche, F. (1974). The gay science (W. Kaufmann, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1882)
- Heidegger, M. (1962). Being and time (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Harper & Row. (Original work published 1927)

علمی

فهم موعودباوری و تأثیر آن در معناداری زندگی فردی از دیدگاه قرآن

محمدعلی نیازی^{*۱}، فاطمه شمسی^۲^۱ استادیار دانشگاه و پژوهشگر مطالعات اسلامی.^۲ دانش پژوه سطح چهار تفسیر و علوم قرآن.[10.22080/qhs.2026.6555](https://doi.org/10.22080/qhs.2026.6555)

چکیده

معناداری زندگی، یکی از مسائل بنیادین در مطالعات فلسفی و دینی معاصر، پیوند وثیقی با مفهوم موعودباوری دارد. این پژوهش با هدف تبیین نسبت میان موعودباوری و معناداری زندگی فردی و با تأکید بر نقش انتظار و ایمان به موعود در تحقق حیات هدفمند، به روش توصیفی - تحلیلی و با استناد به منابع کتابخانه‌ای سامان یافته است. معناداری زندگی که ناظر به برخورداری انسان از غایت، جهت و هدفی روشن در زیست فردی است، از فقدان آن به بحران پوچی و بی‌افقی وجودی می‌انجامد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که موعودباوری، به‌عنوان آموزه‌ای ریشه‌دار در سنت‌های دینی، از طریق تقویت مؤلفه‌های روانی-معنوی چون امید، نشاط، صبر، استقامت و آرامش درونی، زمینه ارتقاء کیفیت زیست فردی و تفسیر غایت‌مندانه از زندگی را فراهم می‌کند. در نتیجه، انتظار موعود نه تنها عاملی برای پویایی معنوی و روانی انسان در مواجهه با ناملایمات است، بلکه نقشی اساسی در کاهش احساس بی‌معنایی و تقویت جهت‌مندی زندگی ایفا و بدین‌سان، به تعمیق مفهوم حیات معنادار یاری می‌کند.

تاریخ دریافت:

۲۳ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۰۵ دی ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۲۵ اسفند ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

موعودباوری، معناداری زندگی، مهدویت، انتظار، هدفمندی، زندگی فردی، امید، نشاط، صبر، استقامت فهم قرآن

^{*} نویسنده مسئول: محمدعلی نیازی

آدرس: پژوهشگر مطالعات اسلامی.

ایمیل: dr.niazi2014@gmail.com

۱ مقدمه

سؤالات بنیادی در باب معناداری زندگی همواره ذهن انسان‌ها را در طول تاریخ به خود مشغول کرده است. پرسش‌هایی نظیر «آیا زندگی انسان از معنا برخوردار است یا با مرگ پایان می‌یابد؟» به‌ویژه در دوران معاصر، در بطن تفکر بشر جایگاه ویژه‌ای یافته‌اند. این سؤالات در بستر تحولات فکری و فلسفی، به‌ویژه از قرن نوزدهم به بعد، به موضوعاتی محوری در اندیشه‌های انسانی تبدیل شده‌اند. فیلسوفان و متفکران بزرگی چون نیچه، هایدگر و سارتر به‌طور خاص به مسأله «معنا» در زندگی انسان پرداخته‌اند. نیچه با طرح ایده «مرگ خدا» از بروز بحران معنا در جهان جدید سخن می‌گوید (نیچه، ۱۳۸۲، صص ۱۸۱-۱۸۳) و هایدگر با تحلیل دازاین، رویارویی انسان با مرگ و امکان زیست اصیل را از بنیادی‌ترین مسائل وجودی انسان می‌داند (هایدگر، ۱۳۹۳، ص ۳۷۰-۳۵۲). از سوی دیگر، در مکاتب دینی به‌ویژه در اسلام، معناداری زندگی نه‌تنها در مفهوم هدفمند بودن آفرینش، بلکه در تحقق توحید و ارتباط مستقیم انسان با خداوند و کمال انسانی تبیین می‌شود. در این چارچوب، وجود «هدف» در زندگی انسانی نه‌تنها به فرد معنا می‌بخشد، بلکه در سطح اجتماعی نیز مبنای تحقق عدالت، اخلاق و تعادل اجتماعی قرار می‌گیرد (طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۶، ص ۱۹۴؛ مطهری، ۱۳۸۸، ج ۲، ص ۲۹۱ و ج ۳، ص ۵۱۵-۵۱۲).

معناداری زندگی، از منظر دینی و فلسفی، به‌طور ویژه به مفهوم «هدف» در زندگی انسان مرتبط است. فقدان شناخت هدف زندگی می‌تواند به انزوا، بی‌هدفی و احساس یأس منجر شود و سرمایه‌های معنوی فرد را تهدید کند. این تهدید می‌تواند در قالب بحران‌های هویت، اضطراب وجودی و تزلزل در ارزش‌ها بروز یابد. به‌ویژه در دوران مدرن که بسیاری از انسان‌ها از بحران‌های معنایی و فلسفی رنج می‌برند، تبیین دقیق مفهوم و هدف زندگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در قرآن کریم، به‌طور صریح تأکید شده است که هدف آفرینش انسان و جهان،

عبودیت و کمال انسانی است که از مسیر معرفت‌طلبی و جلب رضایت الهی ممکن می‌شود. در این راستا، حرکت به‌سوی کمال معنوی و اخلاقی، حفظ کرامت انسانی و دستیابی به جاودانگی تنها از طریق شناخت هدفمند و عمیق‌تری از هستی و نقش انسان در آن ممکن است.

موعودباوری و انتظار، مفاهیمی بنیادین در بسیاری از ادیان و مکاتب اسلامی هستند. این باور در هر دین و مکتب به‌طور خاص تفسیر می‌شود، اما در تمام آن‌ها تأکید بر ظهور نجات‌دهنده‌ای که عدالت را برقرار می‌کند، مشترک است (صدر، ۱۳۸۵، صص ۱۵-۲۰؛ کورانی، ۱۳۸۶، صص ۳۳-۲۵). در دین اسلام، این موعود در قالب «امام مهدی» شناخته می‌شود و مفهومی ژرف از تحقق عدالت جهانی و پایان ظلم و فساد را در ذهن مسلمانان ایجاد می‌کند. تحقیقات گسترده‌ای در حوزه‌های فلسفه، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی به رابطه میان موعودباوری و معناداری زندگی پرداخته‌اند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که انتظار موعود به‌عنوان یک عامل روان‌شناختی می‌تواند به فرد کمک کند تا در مواجهه با بحران‌ها و چالش‌های زندگی، معنای جدیدی از هدف و امید پیدا کند. به‌عنوان مثال، در روان‌شناسی مثبت‌گرا، پژوهشگران بر این باورند که امید به یک آینده نیکو و اطمینان به ظهور منجی می‌تواند به‌طور مؤثری بر سلامت روان و معنای زندگی فرد تأثیر بگذارد.

برخی پژوهشگران اسلامی مثل شهید صدر، صافی گلپایگانی و کورانی و... نیز بر این باورند که ایمان به موعود و انتظار ظهور او، به‌عنوان عاملی که انسان را به‌سوی عدالت و تحقق معنای زندگی هدایت می‌کند (صدر، ۱۳۸۵، صص ۴۲-۳۵؛ صافی گلپایگانی، ۱۳۸۷، ج ۱، صص ۵۸-۴۵؛ کورانی، ۱۳۸۶، صص ۷۴-۶۷). در آموزه‌های قرآن و حدیث منعطف شده است. قرآن کریم در بسیاری از آیات به پیروزی نهایی حق بر باطل اشاره کرده است و در این راستا، می‌توان گفت که موعودباوری نه‌تنها در سطح فردی، بلکه در سطح اجتماعی نیز مبنای

تحول و اصلاحات بنیادی قرار می‌گیرد. درواقع، آموزه‌های موعودباوری، به‌عنوان چراغ امید در دل انسان‌ها می‌درخشند و زمینه‌ساز معناداری در زندگی فردی و اجتماعی می‌شوند.

تحقیقات علمی و دینی متعدد ارتباط میان موعودباوری و معناداری زندگی را اشاره کرده‌اند و بسیاری از پژوهشگران در حوزه‌های فلسفی و دینی بر این نکته تأکید دارند که باور به موعود نه تنها در سطح فردی، بلکه در سطح اجتماعی نیز می‌تواند به‌عنوان عامل محرک برای ایجاد جامعه‌ای عادلانه و متعالی عمل کند. در سطح روان‌شناختی، پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که انتظار و ایمان به موعود می‌تواند به‌عنوان یک استراتژی مقابله‌ای مؤثر در شرایط بحرانی عمل کند و فرد را به‌سوی معانی عمیق‌تری از زندگی هدایت می‌کند در روان‌شناسی مثبت‌گرا، بر این باورند که انتظار موعود می‌تواند به‌عنوان عاملی روان‌شناختی، بحران‌ها و چالش‌های زندگی فردی و اجتماعی را به فرصتی برای رشد معنوی تبدیل کند (Seligman, 2011, pp. 9-). تحلیل‌های Snyder, 2002, pp. 249-275). موجود در قرآن و متون دینی، به‌ویژه در بستر آموزه‌های شیعی، تلاش دارد تا نشان دهد که چگونه باور به موعود می‌تواند به‌عنوان یکی از ارکان اصلی در تحقق معناداری زندگی فردی عمل کند. در این تحقیق، تغییرات نگرشی در زندگی فردی، به‌ویژه در مواجهه با بحران‌ها و چالش‌های زندگی، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲ پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مرتبط با حوزه موعودباوری، آثاری به تبیین مبانی کلامی، قرآنی و روایی مهدویت پرداخته‌اند؛ ازجمله کتاب «بحث حول المهدی» اثر سید محمدباقر صدر که ضرورت عقلی و تاریخی ظهور منجی را تبیین می‌کند و «منتخب الأثر فی الإمام الثانی عشر» اثر آیت‌الله صافی گلپایگانی و «عصر ظهور» اثر علی کورانی که به بررسی نشانه‌ها و پیامدهای ظهور پرداخته است. همچنین نجم‌الدین

طبسی در «چشم‌اندازی به حکومت مهدی(عج)» ابعاد اجتماعی و تمدنی حکومت مهدوی را تحلیل کرده است و در حوزه معناداری زندگی، علامه طباطبایی در «المیزان فی تفسیر القرآن» با تبیین هدفمندی آفرینش و حرکت انسان به سوی کمال، مبانی قرآنی معنای زندگی را بیان کرده است. شهید مطهری نیز در آثاری همچون «انسان و سرنوشت»، «انسان کامل»، «خدا در زندگی انسان» و «مجموعه آثار» به نقش ایمان، اختیار و کمال انسانی در معناداری حیات پرداخته است. در پژوهش‌های معاصر، کتاب «معنای زندگی از منظر قرآن و روایات» اثر علی موحدیان عطار، «معنای زندگی از منظر متفکران مسلمان» اثر سهیلا قلی‌پور شهرکی، «معنای زندگی تأملی بر دیدگاه دین و مکاتب بشری» اثر علیرضا موفق و کتاب «معنای زندگی» منتشرشده و از مهم‌ترین آثار فارسی این حوزه به‌شمار می‌روند. در ادبیات غرب نیز کتاب‌های «The Meaning of Life» اثر تری ایگلتن، «On the Meaning of Life» اثر جان کاتینگهام و «Meaning in Life and Why It Matters» اثر سوزان ولف از آثار شاخص در تبیین مبانی فلسفی و اخلاقی معنای زندگی محسوب می‌شود. بررسی پیشینه نشان می‌دهد با وجود اهمیت این آثار، تمرکز آن‌ها بیشتر بر ابعاد اعتقادی، تاریخی و اجتماعی مهدویت بوده و تأثیر موعودباوری بر معناداری زندگی فردی کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است و پژوهش‌های موجود یا بر تبیین مبانی موعودباوری و انتظار متمرکز بوده‌اند و پژوهشی که به‌صورت مستقل و با رویکرد قرآنی، سازوکار تأثیر موعودباوری بر معناداری زندگی فردی و نسبت آن با مؤلفه‌هایی معناداری را تبیین کرده باشد، کم‌تر مشاهده می‌شود. بر همین اساس، پژوهش حاضر درصدد است این خلأ را با تکیه بر آیات قرآن کریم و منابع تفسیری معتبر برطرف کند.

۲/۱ تحلیل قرآنی تأثیر موعودباوری بر معناداری زندگی فردی

تحلیل آیاتی از قرآن که به موعودباوری و اهمیت انتظار در زندگی انسان اشاره دارند، ارائه می‌شود.

معنای زندگی ترکیبی از دو واژه «معنا» و «زندگی» است. موجود زنده باید به‌سوی رشد و ترقی حرکت کند و هر روز از دیروز بهتر باشد. واژه «معنا» به مفهوم هدفمند بودن و ارزش‌دار بودن زندگی اشاره دارد. بنابراین، در زندگی باید به دنبال هدف و مقصود فراتر از زندگی روزمره بود. رایج‌ترین مفهوم برای معنای زندگی هدفمندی است. بدین ترتیب، معنای زندگی به توجیه‌کنندگی و زیستن اشاره دارد و معناداری به مفهوم هدفداری است؛ هدفی عمومی و ارزشمند که توجیه‌پذیر و عقلانی باشد (پاکیزه، ۱۳۹۳، ص ۴۵).

قرآن کریم بر هدفمند بودن آفرینش و زندگی تأکید دارد. در اندیشه قرآنی، جهان به‌گونه‌ای طراحی شده که انسان را به‌سوی کمال مطلوب و سعادت جاودانه هدایت کند. به عبارتی، آفرینش آسمان‌ها و زمین هدفمند است و این غایت‌مندی در آیات متعدد قرآن به‌خوبی مشهود است. در آیات سوره آل عمران آمده است: «إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ...» (آل عمران/۱۹۰-۱۹۱). در تفسیر المیزان، علامه طباطبایی این آیه را به‌عنوان دلیلی بر وجود حکمت و هدف در آفرینش معرفی می‌کند و تأکید می‌کند که انسان به‌طور ویژه باید از این نشانه‌ها برای فهم هدف آفرینش استفاده کند (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۳، ص ۱۲۳). در واقع، هدف از خلقت انسان، رسیدن به کمال و قرب الهی است و در این مسیر، انتظار ظهور مصلح جهانی (حضرت مهدی علیه‌السلام) به‌عنوان مرحله‌ای از تحقق این کمال در نظر گرفته می‌شود. این آیات به هدفمند بودن آفرینش و معناداری زندگی انسان اشاره می‌کند و این‌گونه نشان می‌دهد که زندگی انسان بی‌معنا نیست و هدفی از آن وجود دارد: رسیدن به تقرب و کمال انسانی. انسان باید هدف واقعی خود را بشناسد و در راستای آن حرکت

کند. هدف اصلی انسان که رسیدن به کمال است، جز از طریق ارتباط با خدا تحقق نمی‌یابد و زندگی او تنها با جلب رضایت خداوند معنا پیدا می‌کند «وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَّاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى...» (قصص/۶۰). براساس این آیه، آنچه معنای زندگی را تشکیل می‌دهد باید هم ارزشمند باشد و هم پایدارتر از زندگی دنیوی. در تفسیر نور الثقلین، این آیه به تفاوت بین ارزش‌های دنیوی و اخروی اشاره دارد و بر ضرورت جهت‌دهی زندگی به‌سوی هدفی پایدارتر از لذت‌های دنیوی تأکید می‌کند (عروسی، ۱۳۷۹، ج ۲، ص ۵۴). بنابراین، به‌طور غیرمستقیم، موعودباوری در این آیه نیز مطرح است؛ چراکه انتظار ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) به‌عنوان تحقق عدالت جهانی و رضایت خداوند، معنای حقیقی زندگی را می‌سازد.

موعودباوری یکی از مفاهیم برجسته در قرآن کریم است که به‌ویژه در ارتباط با امید به ظهور مصلح جهانی، حضرت مهدی (عجل‌الله تعالی فرجه) و تحقق عدالت جهانی مطرح می‌شود. در این راستا، قرآن کریم به زندگی انسان‌ها به‌عنوان مسیری هدفمند و معنادار نگاه کرده و انتظار موعود را به‌عنوان عاملی برای جهت‌دهی به تلاش‌ها و امید در زندگی معرفی می‌کند. از جمله، خداوند می‌فرماید: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» (انبیاء/۱۰۵) و نیز وعده می‌دهد: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ» (نور/۵۵). همچنین در آیه «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ» (توبه/۳۳؛ صف/۹؛ فتح/۲۸) به تحقق نهایی حاکمیت دین حق اشاره شده است.

معنای زندگی در قرآن تنها به‌عنوان زیستی بی‌هدف و بی‌معنا تلقی نمی‌شود، بلکه هر لحظه از آن باید در راستای تحقق هدفی فراتر از زندگی روزمره قرار گیرد. قرآن تأکید دارد که انسان‌ها باید برای رسیدن به کمال انسانی و سعادت ابدی در حرکت باشند. هدف اصلی زندگی در قرآن «قُرْبِ اللَّهِ» (نزدیکی به خدا) است و این هدف باید در

موعودباوری در قرآن ارتباطی مستقیم با معنای زندگی دارد. براساس آموزه‌های قرآن، انسان‌ها باید در زندگی خود هدف‌دار و معنادار حرکت کنند. این هدف همانا «رضایت خداوند» و «تحقق عدالت جهانی» است که در انتظار موعود به‌طور کامل تحقق می‌یابد. این باور نه‌تنها به انسان انگیزه می‌دهد که در راه درست حرکت کند، بلکه جامعه‌ای آرمانی را می‌سازد که در آن عدالت، صلح و سعادت جهانی برقرار است.

در سوره نحل آیه ۹۷ آمده است: «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُخَوِّبَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» و آیه تأکید دارد که زندگی انسان‌ها وقتی معنادار است که با ایمان و عمل صالح در مسیر خداوند حرکت کنند و در انتظار تحقق اهداف الهی ازجمله ظهور موعود باشند. این آیه در تفسیر نمونه به‌طور ویژه به این نکته اشاره دارد که انسان‌ها وقتی در مسیر خداوند حرکت می‌کنند، زندگی آنان معنادار خواهد بود (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۱۲، ص ۱۵۲).

آیات قرآن کریم به‌وضوح بر لزوم هدفمند بودن زندگی انسان تأکید دارند. این هدفمندی نه‌تنها از طریق ارتباط با خداوند، بلکه از طریق تلاش برای دستیابی به کمال انسانی معنا می‌یابد. در این فرآیند، موعودباوری و انتظار ظهور مصلح جهانی به‌عنوان یک اصل بنیادین در دین اسلام مطرح می‌شود. این باور نه‌تنها یک آموزه دینی است، بلکه به‌عنوان ابزاری اساسی برای تحقق عدالت و کمال در ساحت‌های اجتماعی و فردی در زندگی انسان‌ها عمل می‌کند. انتظار ظهور مصلح جهانی، حضرت مهدی (علیه‌السلام)، به افراد انگیزه می‌دهد تا در مسیر درست حرکت و زندگی خود را در راستای هدفی بزرگ‌تر از نیازهای دنیوی تنظیم کنند. بدین ترتیب، موعودباوری به انسان‌ها کمک می‌کند تا دیدگاه‌هایی بلندمدت و آرمانی در زندگی خود اتخاذ کرده و در تلاش برای ایجاد دنیای عادلانه و کمال‌گرا به پیش روند.

تمامی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها نمود پیدا کند. قرآن همچنین به‌صراحت می‌فرماید که جهان به‌طور هدفمند خلق شده و انسان‌ها باید در این مسیر گام بردارند.

موعودباوری در قرآن کریم به‌عنوان یکی از ارکان ایمان مسلمانان مطرح است. انتظار ظهور مصلح جهانی که عدالت را در زمین برقرار کند، امید و انگیزه‌ای برای انسان‌ها ایجاد می‌کند تا در راه تحقق اهداف الهی و اصلاحات جهانی تلاش کنند. این باور به ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) نه‌تنها به‌عنوان یک آموزه دینی، بلکه به‌عنوان بخشی از برنامه‌ریزی اجتماعی و فردی انسان‌ها در راستای رسیدن به عدالت و کمال مطرح است.

در سوره بقره آمده است: «أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ...» (بقره/۲۱۴) و آیه به‌طور غیرمستقیم به ظهور مصلح جهانی اشاره دارد که برای تحقق هدف‌های الهی، انسان‌ها باید در مسیر جهاد و تلاش برای رسیدن به کمال و عدالت جهانی حرکت کنند. این آیه در تفسیر المیزان بیان می‌کند که این تلاش و جهاد نه‌تنها مربوط به زندگی دنیوی، بلکه به تحقق اهداف عالی‌تر ازجمله ظهور مصلح جهانی و تحقق عدالت الهی در زمین اشاره دارد (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۲، ص ۲۱۴).

در سوره صف آیه (۹) نیز آمده است: «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا» (صف/۹). علامه طباطبایی در تفسیر المیزان در این آیه، ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) را در راستای تحقق دین حق و عدالت جهانی معرفی می‌کند (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۶، ص ۱۰۲). این آیه به ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) اشاره دارد که قرار است دین حق را بر همه دین‌ها غالب سازد و عدالت جهانی را تحقق بخشد. به‌عبارتی، انتظار برای موعود، یک حرکت مستمر برای تحقق عدالت جهانی است.

۲،۲ نقش موعودباوری و تقویت

مؤلفه‌های معناداری زندگی فردی

در نگرش قرآنی، موعودباوری با ترسیم آینده‌ای مبتنی بر تحقق وعده‌های الهی، زمینه‌ساز تقویت امید، غایت‌مندی و معناداری زندگی فردی انسان است و انسان، به‌عنوان موجودی با حیات خاص، در صورتی که درک صحیحی از این حیات نداشته باشد، زندگی‌اش به نوعی مرگ تعبیر می‌شود، حتی اگر در حالت تحرک و فعالیت باشد. قرآن کریم حیات واقعی را نه تنها به زندگی مادی، بلکه به زندگی معنوی و الهی مربوط می‌داند که تنها از طریق ارتباط با خداوند و با واسطه‌گری پیامبر و امامان معصوم ممکن است. در این راستا، سوره انفال به‌طور صریح به پیروی از پیامبر و امامان به‌عنوان عامل حیات‌بخش و راه‌رستگاری اشاره دارد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ» (انفال/۲۴). بر اساس این آیه، امام به‌عنوان «عین الحیاة» یا چشم حیات معرفی شده‌اند که تنها با شناخت ایشان می‌توان به زندگی معنوی دست یافت.

در این دیدگاه، امام زمان(علیه‌السلام) نقش اصلی را در هدایت انسان‌ها به سوی حیات واقعی ایفا می‌کند. امام صادق(علیه‌السلام) در این باره فرموده‌اند: «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً» (الکافی، ج ۱، ص ۳۷۷). این سخن تأکید دارد که عدم شناخت امام و عدم پیروی از ایشان، به مرگ جاهلی و بی‌هدفی می‌انجامد. از این‌رو، دین اسلام به‌عنوان یک راهکار جامع برای زندگی سالم و موفق، تنها از طریق امام معصوم قابل درک است و عدم تبعیت از ایشان به‌معنای خروج از مسیر حقیقت و زندگی اسلامی خواهد بود.

ایمان به امام مهدی(علیه‌السلام) نه تنها یک باور دینی، بلکه یکی از ارکان اصلی زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان است. در این راستا، ایمان به امام مهدی(علیه‌السلام) به‌عنوان یک محرک و جهت‌دهنده به اهداف فردی مسلمانان مطرح می‌شود. یکی از ابعاد مهم ایمان به امام

مهدی(علیه‌السلام) این است که این ایمان انسان‌ها را به سمت هدف‌گذاری معنوی و کمال الهی هدایت می‌کند. قرآن کریم تصریح می‌کند که هدف از آفرینش انسان‌ها، عبادت و رسیدن به کمال الهی است. آیه «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (الذاریات/۵۶) هدفمندی آفرینش انسان را بر مدار عبودیت الهی بیان می‌کند و می‌گوید حیات انسانی در قرآن دارای غایت است. این غایت‌مندی در آیات دیگر از جمله وعده الهی به وراثت صالحان در زمین «أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» (انبیاء/۱۰۵) تأکید شده است و وعده استقرار حاکمیت دین حق «لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ» (توبه/ ۳۳). در این چارچوب، موعودباوری و ایمان به ظهور امام مهدی(عج) به‌عنوان تحقق نهایی وعده‌های الهی، امتداد همین غایت‌مندی در تاریخ تلقی می‌شود و از این طریق با ایجاد امید، پایداری و جهت‌گیری ارزشی، در معناداری زندگی فردی و اجتماعی انسان نقش‌آفرین است.

ایمان به امام مهدی(علیه‌السلام) به‌ویژه در دوره غیبت ایشان، به‌عنوان یک منبع امید در شرایطی که جهان پر از ظلم و فساد است، عمل می‌کند. باور به ظهور حضرت مهدی(علیه‌السلام) و برقراری عدالت جهانی به مسلمانان انگیزه می‌دهد تا در مسیر مبارزه با فساد و ظلم استقامت داشته باشند. امام علی(علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه می‌فرماید: «وَالْفَرْجُ فِي آتٍ لَّارْيَبَ فِيهِ» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۸۰) که این عبارت به‌ویژه در شرایط دشوار به مسلمانان یادآوری می‌کند که فرج و گشایش حتمی خواهد آمد و هیچ شکی در آن نیست. این امید موجب تقویت روحیه مقاومت در برابر مشکلات و استمرار تلاش‌ها می‌شود.

امام مهدی(علیه‌السلام) نماد کامل‌ترین اخلاق انسانی است. پیروی از ایشان انسان را به سمت فضایل اخلاقی نظیر عدالت، صداقت، بخشش و تواضع سوق می‌دهد. امام علی(علیه‌السلام) در حدیثی بیان می‌فرمایند: «مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ رَجَا لِيَوْمِهِ فَلَا رَجَا لَهُ فِي غَدِهِ»، که این حدیث به انسان‌ها

زیرا امام در هر شرایطی هدایت‌گری خود را حفظ می‌کند و به انسان‌ها در زندگی معنا می‌بخشد.

غیبت امام عصر به‌عنوان یک واقعیت طبیعی در زندگی اسلامی تلقی می‌شود و وجود ایشان در عالم، حتی در غیبت، از طریق تأثیرگذاری بر جامعه مؤمنان ادامه دارد. این نکته می‌تواند به انسان‌ها انگیزه دهد تا در انتظار ظهور او باشند و از آن بهره‌مند شوند. به عبارت دیگر، غیبت امام نه تنها باعث عدم دسترسی به هدایت‌های مستقیم نمی‌شود، بلکه می‌تواند به‌عنوان فرصتی برای رشد روحی و معنوی پیروان تلقی شود.

غیبت امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) تأثیر عمیقی بر زندگی انسان و جهت‌گیری او دارد. اولاً، این غیبت حس انتظار را در انسان تقویت می‌کند و او را به سوی هدفی والا تر سوق می‌دهد. انتظار فرج نه یک حالت منفعلانه، بلکه یک تلاش مستمر برای اصلاح فردی و اجتماعی است. امام صادق (علیه‌السلام) فرمودند: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ» (نعمانی، ۱۳۹۷، ص ۲۰۰)؛ یعنی کسی که دوست دارد از یاران امام باشد، باید در مسیر انتظار حرکت کند.

ثانیاً، غیبت امام به مؤمنان می‌آموزد که مسئولیت‌پذیر باشند و در دوران عدم حضور ظاهری امام، جامعه را در مسیر صحیح هدایت کنند. این امر سبب می‌شود که فرد احساس کند که وظیفه‌ای در راستای تحقق عدالت و گسترش ارزش‌های الهی بر عهده دارد.

همچنین، غیبت امام آزمونی برای پالایش ایمان و تعهد انسان است. در این دوران، باورمندان واقعی از کسانی که ایمان سطحی دارند، متمایز می‌شوند. امام کاظم (علیه‌السلام) در توصیف این دوران فرمودند: «صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبُهُ يَسْتَطِيلُ حَتَّى يَرْجِعَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ أَكْثَرُ مَنْ يَقُولُ بِهِ» (شیخ صدوق، ۱۳۹۸، ج ۲، ص ۳۸۴)؛ یعنی دوران غیبت به قدری طولانی می‌شود که بسیاری از معتقدان از مسیر حق بازمی‌گردند. غیبت امام نه تنها مانع هدفمندی

یادآوری می‌کند که باید همواره در زندگی به آرمان‌های بزرگ‌تر فکر کنند و زندگی‌شان براساس ارزش‌های الهی شکل گیرد. همچنین، امام علی (علیه‌السلام) در حدیث دیگری می‌فرماید: «إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ حُبًّا وَأَمَلًا فِيهِ لَا يَمُوتُ»، که این جمله تأکید دارد که عشق به خداوند و امید به ظهور امام مهدی (علیه‌السلام) به فرد آرامش و ثبات روانی می‌دهد و به او کمک می‌کند تا در مواجهه با مشکلات زندگی استقامت بیشتری داشته باشد.

ایمان به امام مهدی (علیه‌السلام) به‌عنوان یک عنصر محوری در زندگی فردی مسلمانان، علاوه بر اینکه موجب هدایت و کمال معنوی می‌شود، همچنین با فراهم کردن امید و انگیزه در برابر مشکلات، مسیر را برای تحقق عدالت جهانی و تحقق وعده‌های الهی هموار می‌کند. بنابراین، ایمان به امام مهدی نه تنها یک عقیده دینی است، بلکه نقشی تعیین‌کننده در شکل‌دهی به زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان ایفا می‌کند.

۲/۳ غیبت امام و تأثیر آن در زندگی

غیبت به معنای پنهان‌شدن از چشم‌هاست، همان‌طور که وقتی خورشید ناپدید می‌شود، گفته می‌شود «غابت الشمس» (راغب اصفهانی، ۱۴۲۲، ص ۶۱۶). این مفهوم در قرآن و روایات به‌کرات مطرح شده است. امام صادق (علیه‌السلام) در اشاره به غیبت امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) فرمودند: «إِنْ بَلَغَكُمْ عَنْ صَاحِبِكُمْ غَيْبَةً فَلَا تُنْكِرُوهَا» (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۳۳۸). این بیان نشان می‌دهد که غیبت به معنای عدم وجود امام در عالم نیست، بلکه به معنای عدم دیدن اوست.

امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) در غیبت خود به امور مردم رسیدگی کرده و از احوال آنان آگاه است. طبرسی در گزارش از نامه آن حضرت به شیخ مفید می‌نویسد: «إِنَّا نُحِيطُ عِلْمًا بِأَنْبَاءِكُمْ وَ لَا يَعْزُبُ عَنَّا شَيْءٌ مِنْ أَخْبَارِكُمْ» (طبرسی، ۱۴۰۳، ج ۲، ص ۴۹۵). این مسأله می‌تواند به‌عنوان یک امید و پشتوانه برای انسان‌ها در زندگی تلقی شود؛

دیگر، یأس و ناامیدی از رحمت خداوند به عنوان یک گناه بزرگ تلقی می شود (شفیعی سروستانی، ۱۳۸۸، ص ۲۸۶). بنابراین، انتظار و موعودباوری نه تنها نقش سازنده ای در زندگی فردی انسان دارد، بلکه می تواند بر جنبه های مختلف زندگی اجتماعی نیز تأثیرگذار باشد. انتظار فرج تأثیری عمیق بر معناداری زندگی دارد، زیرا فرد را از حالت یأس و بی هدفی خارج کرده و به سوی امید، تلاش، و کمال معنوی سوق می دهد. انتظار واقعی، صرفاً یک آرزو نیست؛ بلکه فرآیندی است که فرد را به خودسازی، اصلاح جامعه و تقویت ارتباط با خداوند فرامی خواند. قرآن کریم در تأکید بر اهمیت انتظار برای تحقق وعده الهی می فرماید: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ» (نور/۵۵) که نشان می دهد آینده از آن صالحان و منتظران واقعی است. همچنین، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي انْتِظَارُ الْفَرَجِ» (طبرسی، ۱۴۰۳، ج ۲، ص ۴۹۷) که بیانگر این است که انتظار، خود عملی عبادی و سازنده است که زندگی را از بی معنایی نجات داده و به آن جهت می بخشد.

۲/۵ موعودباوری و نقش آن در امیدواری زندگی فردی

امید، به عنوان یکی از ارکان اساسی زندگی معنادار، نقشی بنیادین در جهت دهی به رفتار و تفکرات انسان ایفا می کند. این مفهوم نه تنها راهی برای رهایی از مشکلات و دستیابی به نتایج مثبت در زندگی است، بلکه عاملی انگیزشی برای تلاش مستمر در جهت تحقق آرمان ها محسوب می شود. افراد امیدوار با اتکا به این نیروی درونی، زندگی خود را سرشار از شور و نشاط کرده و در مسیر تحقق اهداف خود ثابت قدم می مانند. در دعای جوشن کبیر، یکی از نام های خداوند «مُنْتَهَى الرَّجَايَا» ذکر شده است که نشان دهنده جایگاه والای امید در حیات بشری است. همچنین، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) می فرمایند: «اگر امید نبود، مادری فرزند خود را شیر نمی داد و کسی درختی نمی کاشت» (پاینده، ۱۳۸۳، ص ۱۸۹). بر اساس این،

زندگی انسان نمی شود، بلکه او را به سوی کمال، انتظار فعال، اصلاح فردی و اجتماعی و مسؤولیت پذیری در برابر جامعه هدایت می کند. این دوران فرصتی برای رشد معنوی و تقویت ارتباط با خداوند است که در نهایت، انسان را برای ظهور و یاری امام عصر آماده می سازد.

۲/۴ انتظار فرج و معنای زندگی فردی

موعودباوری یک عامل تحرک و امید در زندگی فردی است و به ارتباط میان موعودباوری، انتظار برای ظهور و انگیزه دهی در زندگی فردی پرداخته می شود که چگونه امید و تحرک به انسان می دهند.

انسان به طور طبیعی موجودی منتظر و حیات بدون انتظار، بی روح و سرد است. به اعتقاد محمد حکیمی، «انتظار در درجه نخست، ویژه حیات و زندگی است؛ ماهیت زندگی انسان با انتظار و امید به آینده عجین شده است» (حکیمی، ۱۳۷۴: ص ۳۰۱). انتظار انسان را به حرکت در جهت اهداف و خواسته هایش ترغیب می کند و موعودباوری عاملی برای صبر و شکیبایی در برابر مشکلات است.

انتظار در درون تاریکی ها به امید نور و زندگی در جهانی عادلانه، حس امیدواری و پویایی را در انسان تقویت می کند (حکیمی، بی تا:، ص ۳۳۳). این حس، انسان را به سوی انتخاب رفتارها و اقدامات مثبت سوق می دهد و او را از افتادن به دام یأس و ناامیدی دور می سازد.

اعتقاد به مهدویت و انتظار، به انسان ها تحرک و نشاط می دهد و با ایجاد روحیه تلاش و تکاپوی سازنده، یأس و ناامیدی را از زندگی افراد مسلمان حذف می کند. به علاوه، انتظار به عنوان یک عنصر کلیدی در زندگی اجتماعی و فردی مسلمانان شناخته می شود و می تواند به عنوان یک نیروی محرکه برای مشارکت اجتماعی و فعالیت های جمعی عمل کند.

اسلام به این نکته تأکید دارد که امید به آینده و انتظار فرج، به عنوان یک ارزش مهم در زندگی دینی، باید تقویت شود. از یک سو، امید به فرج و گشایش در زندگی، برترین اعمال شمرده می شود و از سوی

بدون امید، تلاش و کوشش فاقد معنا خواهد بود و زندگی از پویایی تهی می‌شود. امیدی که در کلام پیامبر (ص) مورد تأکید قرار گرفته، نه امیدی منفعل، بلکه نیرویی محرک برای حرکت، تفکر خلاق و مسؤولیت‌پذیری است (حیدری شاهرودی، ۱۳۸۰: ص ۲۳). هرچه شعله امید در وجود انسان قوی‌تر باشد، پویایی و تحرک زندگی او نیز افزایش یافته و عمق بیشتری خواهد یافت.

امید به آینده و هدف غایی زندگی، به‌ویژه حیات و سعادت ابدی، از مهم‌ترین عوامل در شکل‌گیری زندگی معنادار است. این باور، حتی در تاریک‌ترین لحظات زندگی، می‌تواند فرد را به اوج اطمینان و شادابی برساند. کسی که امید به آینده را از دست دهد، درواقع دچار فروپاشی روحی و جسمی خواهد شد. امید به آینده روشن بشریت، از منظر اسلامی، دربردارنده پیام‌هایی همچون شکوفایی عقل‌ها، از بین رفتن ظلم و فساد و برقراری عدالت و امنیت است. این نگرش، تحقق وعده‌های الهی را نوید داده و نظام عالم را بر پایه امید و تکامل در نظر می‌گیرد (علیخانی، ۱۳۹۴، ص ۱۲۲).

امید، به‌عنوان مهم‌ترین عامل مقاومت، صبر و پایداری در زندگی، همواره در جست‌وجوی منبعی است که با اتکا به آن بتوان بر موانع چیره شد. در این راستا، زندگی منتظرانه، با اعتقاد به اراده حتمی الهی در تشکیل حکومت عدل مهدوی، نیرویی عظیم برای فرد و جامعه فراهم می‌کند. این باور، پشتوانه‌ای استوار برای فعالیت‌های اجتماعی و فردی محسوب می‌شود (ملایی، ۱۳۹۶، ص ۲۳). امید زمانی ظهور می‌یابد که امکان ناامیدی وجود داشته باشد؛ امیدی که معطوف به نجات از مشکلات، ظلم و تاریکی است و بر توکل به غلبه نهایی حق تأکید دارد. انتظار ظهور حضرت مهدی (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) در منتظران شوق‌یاری و همکاری در هر شرایطی را ایجاد کرده و آن‌ها را از پوچی و بی‌هدفی می‌رهاند. در نتیجه، انتظار فرج همواره نیرویی پویا برای حرکت به‌سوی کمال خواهد بود (موسوی و العبدالعزیز، ۱۳۹۸، ص ۴۹).

اعتقاد به منجی، امیدواری را در دو بعد ذهنی و عینی تقویت می‌کند. بعد ذهنی، شامل مجموعه‌ای از تفکرات، تمایلات و انگیزه‌های مثبت فرد امیدوار است، درحالی‌که بعد عینی، رفتارها و کنش‌های مثبت و فعال او را در موقعیت‌های مختلف نشان می‌دهد. تاریخ گواه آن است که انسان‌ها همواره در جست‌وجوی امید بوده‌اند و دین، این وجدان عمومی را تأیید و به ایمانی محکم تبدیل کرده است. این ایمان نه‌تنها موجب آرامش و تسلی خاطر می‌شود، بلکه منبعی از امید و استقامت نیز به‌شمار می‌آید. ایمان به مهدی موعود (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف)، به معنای عدم تسلیم در برابر ظلم و انتظار تحقق حکومت عدل الهی است. این باور، به‌عنوان منبع امید، در شرایط سخت و ناامیدکننده، به زندگی معنا بخشیده و دل‌ها را زنده نگه می‌دارد (شاگری زواردهی، ۱۳۸۴، ص ۷۵). موعودباوری، به‌عنوان مفهومی بنیادین در حیات انسان، همواره روح امید را زنده نگه داشته و زندگی را معنادار می‌سازد.

قرآن کریم تأکید می‌کند که تنها یاد خدا موجب آرامش قلب‌ها می‌شود: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد: ۲۸). همچنین، در آیه‌ای دیگر آمده است: «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً» (نحل/ ۹۷)، که نشان‌دهنده تأثیر ایمان و عمل صالح بر تحقق یک زندگی پاک و معنادار است (سبحانی نیا، بی‌تا، ص ۱۰۶).

موعودباوری در اندیشه اسلامی، عامل مهمی در احیای یاد خدا و تقویت آرامش در زندگی فردی و اجتماعی است. آموزه‌های دینی تأکید دارند که شناخت معصومین و پیوند قلبی با حجت الهی، به تعمیق ایمان و معنا بخشی به حیات انسان منجر می‌شود. فردی که زندگی خود را در چارچوب انتظار موعود سامان می‌دهد، نه‌تنها از نظر روحی و روانی در برابر مشکلات مقاوم‌تر است، بلکه نشاط و امید بیشتری را نیز در زندگی خود تجربه می‌کند (ملایی، ۱۳۹۶، ص ۸۶). انتظار ظهور امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) به مؤمنان امنیت و آرامشی

«وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ مَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ» (فصلت/۳۵). این ویژگی از اصول ضروری برای یک زندگی معنادار محسوب می‌شود. به عنوان نمونه، وقتی خداوند به پیامبر اعظم (ص) مسؤولیت سنگینی را واگذار می‌کند، به او می‌فرماید: «إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا» (مزل/۵) زندگی در دوران غیبت امام زمان (عج) به‌ویژه با چالش‌ها و مشکلات متعددی همراه است. براساس روایات، امام صادق(ع) به مؤمنان هشدار می‌دهد که پیش از ظهور امام موعود (عج) با آزمایش‌هایی از سوی خداوند روبه‌رو خواهند شد: «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ» (بقره/۱۵۵)

در این راستا، موعودباوری باید بخشی از اعتقادات دینی فرد باشد تا تأثیرات عمیقی بر روحیه و رفتار او بگذارد. فرد موعودباور با صبر و استقامت در برابر ناملازمات و مشکلات، می‌تواند به اهداف الهی و انسانی خود نزدیک‌تر شود. جوهره اصلی موعودباوری در ضرورت صبر و مقاومت نهفته است. امام رضا(ع) نیز در این زمینه بر اهمیت انتظار فرج همراه با صبر تأکید دارد: «مَا أَحْسَنَ الصَّبْرَ وَ إِنْتَظَارَ الْفَرَجِ» (صدوق، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۶۴۵). شهید مطهری نیز به این نکته اشاره می‌کند که فردی که منتظر تحقق اهداف خود است، باید در برابر ناملازمات صبور باشد و تاب‌آوری خود را حفظ کند:

«کسی که منتظر تحقق یافتن هدف آرمانی است، باید تا فرارسیدن زمان پیدایی هدف و شکل گرفتن آرمان، پایداری و شکیبایی کند» (مطهری، بی-تا، ص ۵۶)، فرد موعودباور با اتکا به ایمان به خداوند و امید به آینده، در برابر مشکلات صبر می‌کند و بدین ترتیب به زندگی خود معنا می‌بخشد.

۲،۷ موعودباوری و نقش آن در

خودسازی زندگی فردی

افرادی که به زندگی معنادار و هدفمند ایمان دارند، به‌طور طبیعی به خودسازی و تحقق اهداف خود توجه می‌کنند. موعودباوری به عنوان یکی از ارکان اساسی زندگی فرد منتظر، او را به تلاش برای تزکیه نفس و ارتقاء معنوی ترغیب می‌کند تا زندگی‌اش به

ویژه می‌بخشد؛ زیرا آنان باور دارند که حجت الهی ناظر بر اوضاع جهان است و سرانجام حق را بر باطل پیروز خواهد ساخت (موسوی و عبدالعزیز، ۱۳۹۸).

درنهایت، موعودباوری نقشی اساسی در ایجاد آرامش، نشاط و معنا در زندگی ایفا می‌کند. اعتقاد به امام زمان (عج) نه تنها فرد را از بحران‌های معنوی و روانی رهایی می‌بخشد، بلکه انگیزه‌ای برای رشد، تعالی و حرکت در مسیر سعادت حقیقی فراهم می‌سازد.

۲،۶ موعودباوری و نقش آن در

استقامت زندگی فردی

تحمل و بردباری در مواجهه با چالش‌ها و مشکلات، از ویژگی‌های برجسته انسانی است که در فرآیند مقابله با سختی‌ها و دشواری‌های زندگی، اهمیت زیادی دارد. این ویژگی می‌تواند به فرد کمک کند تا با اتخاذ رویکردی صبورانه، اراده و توانایی خود را در مدیریت مسائل زندگی تقویت نماید. صبر، به عنوان یک ابزار آرامش‌بخش، می‌تواند تنش‌ها و اضطراب‌های ناشی از مشکلات را کاهش دهد و فرد را در برابر بحران‌ها تسکین بخشد. قرآن کریم در آیه‌ای به مؤمنان توصیه می‌کند که برای گذر از سختی‌ها از صبر و نماز یاری جویند:

«وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ» (بقره/۴۵). صبر به انسان این امکان را می‌دهد که در زمان‌های دشوار، نعمت‌های پروردگار را به یاد آورد و از زندگی رضایت بیشتری به‌دست آورد. این ویژگی همچنین چراغ امید را در دل او روشن نگه می‌دارد و به معنابخشی به زندگی فرد کمک می‌کند.

علاوه بر این، صبر باعث می‌شود که فرد با ثبات قدم به سوی اهداف خود پیش برود و از یأس و ناامیدی دور بماند. در آیه ۳۵ سوره فصلت، قرآن به نقش اساسی صبر در دستیابی به درجات عالی معنوی اشاره کرده است:

باید خود را بسازد تا شایستگی شرکت در چنین برنامه عظیمی را به دست آورد. به همین دلیل، مقدمه فرج این است که انسان ابتدا خود را ساخته و رفتار و گفتارش مورد قبول خداوند باشد، سپس به سازندگی جامعه و تربیت دیگران، به ویژه خانواده و نزدیکان بپردازد. روشن است که بینش انتظار و باور به آمادگی مادی و معنوی برای ظهور، در سازندگی و تربیت انسان منتظر و معنا بخشیدن به زندگی او نقشی اساسی و تأثیرگذار ایفا می‌کند (انصاری، ۱۳۸۰، ص ۱۲۰). انسانی که در سایه اندیشه موعودباور به خودسازی همت می‌گمارد و آمادگی فکری و عملی برای ظهور در خود ایجاد می‌کند، در حقیقت به زندگی خود معنا می‌بخشد؛ زیرا هدفی متعالی برای زندگی خود برگزیده و برای دستیابی به آن همواره در تلاش و تکاپو است. این تلاش، همراه با امید به تحقق هدف، زندگی او را غنی و پربار می‌کند.

۲/۸ موعودباوری و نقش تربیتی آن در زندگی فردی

در قرآن کریم اصل هدفمندی حیات و حرکت انسان به سوی کمال مورد تأکید است: «أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا» (مؤمنون/۱۱۵). همچنین انتظار تحقق وعده‌های الهی در ساختار ایمان دینی جایگاه مهمی در زندگی فردی دارد: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ» (نور/۵۵) آثار تربیتی موعودباوری در زندگی فردی و همچنین ابعاد آن در بسط مفاهیم اخلاقی، اجتماعی و روحی در زندگی فردی قابل تحلیل است. در این راستا، استفاده از آموزه‌های معصومان (علیهم‌السلام) و استناد به احادیث معتبر می‌تواند به فهم عمیق‌تر و گسترده‌تری از این مفهوم کمک کند.

۱. گسترش امیدهای واقعی و تقویت انگیزش درونی

امید به آینده یکی از ارکان اصلی موعودباوری است که در آموزه‌های دینی به ویژه در احادیث حضرت مهدی (علیه‌السلام) به طور مکرر تأکید شده است.

مفهوم واقعی دست یابد. درواقع، «اولین گام در مسیر انتظار و موعودباوری برای فرد منتظر، خودسازی اخلاقی و کسب آمادگی نفسی و روحی به منظور مشارکت در زمینه‌سازی ظهور و همراهی با امام زمان عجل‌الله پس از ظهور است. ضروری است که منتظر واقعی، در تمامی ابعاد فکری، اخلاقی و نفسانی، خود را برای ظهور حضرت ولی عصر عجل‌الله تعالی فرجه‌الشریف آماده کند» (موسوی؛ عبدالعزیز، ۱۳۹۸، ص ۴۶).

حکومت جهانی مهدوی نیازمند انسان‌هایی باارزش و با زندگی متعالی و قادر به تحمل بار سنگین اصلاحات وسیع جهانی می‌باشد. این امر مستلزم ارتقاء سطح اندیشه و آگاهی فردی است و همچنین آمادگی روحی و فکری برای همکاری در اجرای برنامه‌ای عظیم و جهانی. تنگ‌نظری‌ها، کوتاه‌بینی‌ها، کج‌فکری‌ها، حسادت‌ها و اختلافات نابردانه هیچ‌گونه هم‌خوانی با وضعیت منتظران واقعی ندارند (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰، ص ۱۰۰).

از دیگر آثار موعودباوری، عدم تسلیم در برابر مفساد و آلودگی‌های محیطی است. «انتظار فرج باعث می‌شود که فرد منتظر تمام توان خود را برای ارتقاء سطح اندیشه، آگاهی و آمادگی‌های روحی، جسمی، مادی و معنوی خود به کار گیرد تا در اصلاحات عمیق و گسترده‌ای که به تحقق قسط، عدل و یکتاپرستی در سراسر جهان منتهی می‌شود، سهمی داشته باشد. کسی که خود فاسد و ناصالح است، نمی‌تواند در انتظار حکومتی صالح باشد که با فساد مبارزه می‌کند؛ لذا او باید ابتدا در خودسازی خویش همت کند. اعتقاد به ظهور حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌الشریف و باور به اینکه نزاع‌ها و جنگ‌ها در نهایت به صلح، صفا، امنیت و آسایش خواهند انجامید، انسان را ترغیب می‌کند تا خود را ساخته و شرایط لازم را برای قرار گرفتن در صف منتظران واقعی مهیا سازد.

انتظار فرج و ظهور مصلح کل، امام زمان عجل‌الله تعالی فرجه‌الشریف، به معنای آمادگی کامل فکری، عملی، مادی و معنوی است. فرد منتظر

حرکت و تلاش مستمر در زندگی فردی دعوت می‌کند: «وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى» (نجم/۳۹) و همچنین: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا» (آل عمران/۲۰۰) این آیات نشان می‌دهد که ایمان، با کنشگری و پویایی در زندگی فردی همراه است. بر اساس این، انتظار فرج نیز انسان را به تلاش در جهت اصلاح فردی و اجتماعی سوق می‌دهد. فرد منتظر در تلاش است تا جامعه‌ای ایده‌آل و عاری از فساد بسازد. این پویایی و تحرک در راستای اهداف معنوی، فرد را از احساس رکود و بی‌حرکی دور می‌کند.

۳. تعهدآفرینی، قانون‌مداری و ارتقاء اخلاق فردی

موعودباوری نه‌تنها فرد را به‌سوی تحقق اهداف معنوی رهنمون می‌شود، بلکه از او انسانی مسؤول و قانون‌مدار می‌سازد. در حدیثی از امام علی (علیه‌السلام) آمده است: «مَنْ لَمْ يَعُدَّ مَا يَنْتَظِرُهُ شَرَفًا عَظِيمًا يُرِيحُ قَلْبَهُ، فَسَيَكُونُ بَعِيدًا عَنِ خَطِيئَةِ اللَّهِ» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۳۲). این حدیث نشان می‌دهد که فرد منتظر با توجه به شرافت و عظمت هدف خود در انتظار، از هرگونه بی‌مسئولیتی و نافرمانی دور است. به همین دلیل، موعودباوری در زندگی فردی باعث پذیرش مسئولیت‌های اخلاقی و اجتماعی شده و فرد را به‌سوی رعایت اصول و قوانینی می‌برد که در راستای تحقق اهداف متعالی است و از پوچی و هرج و مرج‌هایی می‌بخشد. قرآن کریم بر التزام اخلاقی و مسئولیت‌پذیری انسان جهت معناداری در زندگی فردی تأکید دارد: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ» (نحل/۹۰) و نیز: «كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ» (نساء/۱۳۵) این آموزه‌ها زمینه‌ساز شکل‌گیری انسان مسؤول و اخلاق‌مدار در سطح فردی است. در این چارچوب، موعودباوری با تقویت انتظار تحقق عدالت الهی، فرد را به رعایت اخلاق و مسئولیت اجتماعی در زندگی فردی معنادار سوق می‌دهد.

فرد، نه‌تنها در زمینه‌ی امور شخصی، بلکه در سطح اجتماعی نیز به‌دنبال برقراری عدالت و رعایت اصول

حضرت علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «اگر جز یک روز از عمر دنیا باقی نمانده باشد، خداوند آن روز را به قدری طولانی می‌کند که مردی از اهل‌بیت من قیام کرده و زمین را پر از عدل و داد می‌کند، همان‌طور که از ظلم و جور پر شده است» (مسند احمد بن حنبل، ج ۳، ص ۵). این حدیث نه‌تنها نویدبخش ظهور امام مهدی (علیه‌السلام) است، بلکه در کنار آن، انسان‌ها را به امید به آینده و باور به تحقق عدالت و بهبود وضعیت موجود دعوت می‌کند. امید به تحقق ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) می‌تواند موجب بازسازی روحیه و انگیزه فردی باشد، زیرا فرد باور دارد که دنیای بهتری در انتظار اوست. «لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ» (زمر/۵۳) و نیز: «إِنَّهُ لَا يَيْئَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ» (یوسف/۸۷) این آیات نشان می‌دهد که امید، عنصر بنیادین در حیات ایمانی انسان در سطح فردی است. این امید به‌طور مستقیم با کیفیت زندگی انسان‌ها ارتباط دارد و از یأس و ناامیدی جلوگیری می‌کند. فرد منتظر با باور به اینکه آینده‌ای بهتر در پیش است، از احساس پوچی و بی‌هدف بودن دور می‌شود و به زندگی خود معنا و سمت‌گیری می‌بخشد.

۲. پویا بودن در راستای دستیابی به اهداف معنوی

انتظار برای ظهور امام مهدی (علیه‌السلام) نه‌تنها فرد را به سمت پویایی و تحرک سوق می‌دهد، بلکه او را به تلاش مستمر در جهت بهبود وضعیت فردی و اجتماعی وا می‌دارد. این فرآیند پویا به انسان انگیزه می‌دهد تا در تمام ابعاد زندگی، از روابط فردی تا مسائل اجتماعی اقدام کند. در حدیثی از امام حسین (علیه‌السلام) آمده است: «المنتظر لأمرنا كالمجاهد في سبيل الله» (بحارالأنوار، ج ۵۲، ص ۳۰۵)؛ یعنی کسی که در انتظار امر ماست، مانند مجاهدی است که در راه خدا جهاد می‌کند. این روایت نشان می‌دهد که فرهنگ انتظار و موعودباوری از انسان فردی فعال و مسؤول می‌سازد که در پی تحقق هدفی بلند است. قرآن کریم انسان مؤمن را به

«پدران به تربیت فرزندان خود توجه کنند؛ زیرا آنها امانت‌های خداوند در دست شما هستند» (کمال‌الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۳۸۵). قرآن کریم خانواده را محور تربیت دینی در زندگی فردی معرفی می‌کند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا» (تحریم: ۶) و نیز: «وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا» (طه/۱۳۲). در این چارچوب، موعودباوری با تقویت انتظار تحقق عدالت الهی، فرد را به رعایت اخلاق و مسؤولیت در زندگی فردی سوق و تربیت خانواده در پرتو باور به موعود، به‌طور مستقیم به تربیت نسل‌های آینده و ایجاد جامعه‌ای صالح و آماده برای ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) منجر خواهد شد. چنین فردی در پی جلب رضایت خداوند و امام زمان (علیه‌السلام) در تمام ابعاد زندگی خود از جمله در خانواده و روابط فردی است و موعودباوری در خانواده موجب انتقال ارزش‌های اخلاقی و تربیت نسل منتظر می‌شود. زندگی فرد را پر از معنا، امید و هدف می‌سازد. ازاین‌رو، می‌توان گفت که موعودباوری در کنار آثار معنوی و روحی، یکی از مؤثرترین عوامل در شکل‌دهی به جامعه‌ای آرمانی و پیشرفته است.

۳ نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تبیین نقش موعودباوری در معناداری زندگی فردی از منظر قرآن کریم انجام شد. براساس یافته‌های حاصل از تحلیل آیات مرتبط، موعودباوری در قرآن صرفاً یک باور آینده‌نگر نیست؛ بلکه دارای کارکردی معنا‌ساز در سطح زندگی فردی انسان است و این باور از طریق تأکید بر هدفمندی آفرینش، تبیین سنت الهی در تحقق وعده‌ها و ترسیم آینده‌ای مبتنی بر حاکمیت عدالت، زمینه ادراک معناداری زندگی فردی را فراهم می‌سازد و از شکل‌گیری احساس پوچی و بی‌معنایی در حیات انسان جلوگیری می‌کند. همچنین نتایج نشان داد که انتظار فرج به‌عنوان بُعد کنشی موعودباوری، نقش واسطه در انتقال این معنا به ساحت رفتار و تجربه زیسته فرد دارد. این مؤلفه با تقویت امید، پایداری روانی، انگیزش درونی و التزام اخلاقی، ساختار

اخلاقی می‌رود. براساس آموزه‌های امام علی (علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه، فرد منتظر، با آگاهی از مسؤولیت‌های خود در قبال جامعه و معصومان (علیهم‌السلام)، به اصلاح رفتار فردی و اجتماعی خود می‌پردازد و درنهایت، به‌دنبال جلب رضایت خداوند و امام زمان (علیه‌السلام) است.

۴. ظلم‌ستیزی و مشارکت در عدالت اجتماعی

یکی از اصول بنیادین زندگی معنادار از دیدگاه موعودباوری، مقابله با ظلم و فساد است. فرد منتظر به‌خوبی می‌داند که یکی از موانع اصلی پیشرفت جوامع انسانی، ظلم و فساد و آرزوی او تحقق عدالت و معنویت در جامعه‌ای عاری از ستم است. مبارزه با ظلم به یکی از ویژگی‌های بارز زندگی فردی منتظر است. امام علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «هرگاه مردم ظلم کنند، در مقابل آن ظلم باید ایستادگی کرد» (نهج‌البلاغه، خطبه ۹۳). قرآن ظلم‌ستیزی را از ویژگی‌های زندگی فردی و اجتماعی مؤمنان معرفی می‌کند: «وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا» (هود/۱۱۳) و نیز می‌فرماید: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ» (نساء/۷۵) بنابراین، انتظار موعود با آرمان تحقق عدالت جهانی هم‌راستا بوده و فرد را در زندگی فردی به مبارزه با ظلم سوق می‌دهد.

در حدیثی از امام علی (علیه‌السلام) آمده است: «خداوند زمین را از هیچ ظلمی خالی نخواهد گذاشت تا زمانی که حضرت مهدی (علیه‌السلام) قیام کنند و آن را پر از عدل و انصاف سازند» (کمال‌الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۳۰۵). فرد منتظر باید هم در درون خود و هم در جامعه مبارزه با ظلم و فساد را برای تحقق معناداری زندگی جامعه عمل بپوشاند.

۵. روابط فردی و خانوادگی

موعودباوری همچنین در روابط فردی و خانوادگی تأثیرات شگرفی دارد. فرد منتظر با تربیت فرزندان خود براساس اصول مهدویت، به آنها آموزه‌های اخلاقی و اجتماعی انتقال می‌دهد که نه‌تنها در زندگی فردی آنان مؤثر است، بلکه در جامعه نیز به‌عنوان افرادی مؤمن و مسؤول ظاهر خواهند شد. امام مهدی (علیه‌السلام) در حدیثی می‌فرماید:

یک عنصر بنیادین در معنابخشی به حیات فردی انسان محسوب می‌شود که می‌تواند به ارتقاء تاب‌آوری روانی، تعمیق اخلاق فردی و جهت‌دهی به رفتارهای انسانی در مسیر کمال منجر گردد. بنابراین موعودباوری زندگی انسان را از معنای عمیق‌تری برخوردار می‌کند. این معناداری در بُعد فردی موجب تقویت عقاید، امیدواری، صبر، آرامش روانی و خودسازی می‌شود. فرد موعودباور با صبر و استقامت در برابر مشکلات، امید به آینده را زنده نگه‌داشته و زندگی‌اش را پربار و معنادار می‌سازد. علاوه بر این، موعودباوری به افراد امکان می‌دهد تا زندگی خود را براساس اصول اخلاقی و معنوی بنا کنند و در برابر ناملایمات با عزت‌نفس و آرامش روحی پیش بروند.

ادراکی فرد از زندگی را بازسازی کرده و آن را در جهت اهداف متعالی سامان می‌دهد. از این منظر، انتظار نه یک حالت منفعل، بلکه یک سازوکار فعال در تولید معنا و جهت‌دهی به کنش فردی تلقی می‌شود. در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش می‌توان گفت که موعودباوری در قرآن از طریق سازوکارهای «امیدآفرینی»، «غایت‌مندی وجودی» و «انتظار فعال» و... به شکل‌گیری و تقویت معناداری در زندگی فردی منجر می‌شود و آموزه دینی علاوه بر بعد اعتقادی، دارای کارکردی تربیتی و روان‌شناختی در سطح فردی می‌باشند که انسان را به‌سوی خودآگاهی، خودسازی و زیست هدفمند و معنادار سوق می‌دهد.

در مجموع، موعودباوری در چارچوب قرآنی، نه تنها یک اصل اعتقادی مرتبط با آینده تاریخ، بلکه

منابع

- قرآن کریم
- شاکری زواردهی، روح‌الله. (۱۳۸۴) *ضرورت طرح مباحث مهدویت*. تهران: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج).
- شاکری زواردهی، سید عبدالحسین. (۱۳۸۴) *مهدویت و تحول اجتماعی*. تهران: انتشارات قدس.
- شفیعی سروستانی، ابراهیم. (۱۳۸۸) *معرفت امام زمان (عج) و تکلیف منتظران*. تهران: موعود عصر(عج).
- شفیعی سروستانی، حسین. (۱۳۸۸) *موعودباوری در فرهنگ شیعه*. قم: الهدی.
- صدوق، محمد بن علی بن بابویه. (۱۳۹۵) *کمال‌الدین و تمام النعمه*. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۳۷۴) *تفسیر المیزان*. قم: دار التوحید.
- طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۴۱۷ق) *المیزان فی تفسیر القرآن*. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طبرسی، علی بن ابراهیم. (۱۴۰۳) *الاحتجاج*، ج ۲. بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- علیخانی، اسماعیل. (۱۳۹۴). برخی از شاخص‌های زندگی معنادار در اسلام. *مجله جستارهای فلسفه دین پاییز و زمستان سال چهارم، شماره ۲*.
- علیخانی، حسن. (۱۳۹۴) *امید به آینده در قرآن و حدیث*. تهران: پیام نور.
- فاضلی، اسماعیل. (۱۳۹۳) *انتظار در قرآن و حدیث*. تهران: علمی و فرهنگی.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۶۵) *الکافی*، ج ۸ تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۶۹) *الکافی*، ج ۱ تهران: کتاب‌فروشی علمیه اسلامی.
- انجمن جامعه‌شناسی آمریکا. (۱۹۷۵) *رویکردهایی به مطالعه ساختار اجتماعی*. نیویورک: انتشارات آزاد.
- کیم، م. (۲۰۰۷) *جامعه جنسیتی*. آکسفورد: انتشارات دانشگاه آکسفورد.
- آمدی، عبدالواحد. _____ *غررالحکم و درر الکلم* ج ۱، شرح جمال‌الدین. تهران: دانشگاه تهران.
- انصاری، عبدالرحمن. (۱۳۸۰) *در انتظار خورشید ولایت*. قم: مؤسسه انتشارات زمینه‌سازان ظهور امام عصر(عج).
- بحرانی، محمدباقر. (۱۹۸۳) *بحار الأنوار* ج ۵۲. بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- پاینده، ابوالقاسم. (۱۳۸۳) *نهج‌الفصاحه*. قم: انصاریان.
- حکیمی، محمد. (۱۳۷۴) *انتظار و فرهنگ مهدویت*. تهران: نشر هلال.
- حیدری شاهرودی، عزیزالله. (۱۳۸۰) *مهدی (عج) تجسم امید و نجات*. قم: مسجد مقدس صاحب‌الزمان.
- حیدری شاهرودی، محمد. (۱۳۸۰) *انتظار و حرکت اجتماعی*. قم: بوستان کتاب.
- خسروپناه، عبدالحسین. (۱۳۹۰) *کلام نوین اسلام*، چاپ دوم. قم: تعلیم و تربیت اسلامی.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۱۲ق) *مفردات ألفاظ القرآن*. دمشق: دارالقلم.
- سبحانی‌نیا، محمد. (بی‌تا) *مهدویت و آرامش* قم: مسجد مقدس جمکران.
- سیدرضی. (بی‌تا) *نهج‌البلاغه*. قم: کتابخانه آیت‌الله مرعشی.

نعمانی، محمد بن ابراهیم. (۱۳۹۷) // غیبه. قم: نشر علامه طباطبایی.

صدر، سید محمدباقر. (۱۳۸۵) بحث حول المهدی. قم: انتشارات مسجد جمکران.

کورانی، علی. (۱۳۸۶) عصر ظهور. قم: مسجد جمکران.

مطهری، مرتضی. (۱۳۸۸) مجموعه آثار. تهران: صدرا.

مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۸۰) حکومت جهانی مهدی (عج). قم: نسل جوان.

ملایی، حسن. (۱۳۹۶) سبک زندگی منتظرانه. قم: مرکز تخصصی مهدویت.

میرتبار، سید محمد. (۱۳۹۰) آسیب‌شناسی جامعه منتظر. قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج).

Nietzsche, F. (1974). The gay science (W. Kaufmann, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1882)

Heidegger, M. (1962). Being and time (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Harper & Row. (Original work published 1927)